

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Davida Hipšra a soudců Lenky Krupíckové a Tomáše Foltase v právní věci žalobce: **M. C.**, proti žalovanému: **Ministerstvo práce a sociálních věcí**, se sídlem Na Poříčním právu 1, Praha, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 14. 8. 2023, č. j. 16 Ad 9/2022-35,

t a k t o :

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 14. 8. 2023, č. j. 16 Ad 9/2022-35, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

I.

[1] Podanou kasační stížností žalobce (dále též „stěžovatel“) napadá v záhlaví označené usnesení Městského soudu v Praze (dále též „městský soud“). Tímto usnesením městský soud zamítl stěžovateli žádost o osvobození od soudních poplatků, jakož i jeho návrh na ustanovení zástupce pro řízení o žalobě, kterou se stěžovatel domáhal zrušení rozhodnutí žalovaného ze dne 7. 6. 2022, č. j. MPSV-2022/99101-911, ve věci snížení dávky pomoci v hmotné nouzi – příspěvek na živobytí z 1 743 Kč na 1 116 Kč.

II.

[2] Městský soud v napadeném usnesení stěžovateli vytkl, že jeho žaloba postrádala jakékoliv odůvodnění a žalobce ji nedoplnil ani na výzvu, kterou soud spojil s poučením o případném zamítnutí návrhu na ustanovení zástupce. Dle městského soudu je přitom základní konstrukce rozhodnutí žalovaného srozumitelná a logická, a i osoba bez právních znalostí nebo zkušeností by měla být schopna uvést základní argumenty, proč považuje rozhodnutí za nezákonné. Stěžovatel nadto absolvoval u městského soudu velké množství sporů obdobné povahy (z téže sociální oblasti). Městský soud dodal, že si je vědom toho, že jeho předchozí rozhodnutí o zamítnutí žádosti o osvobození od soudních poplatků

a o ustanovení zástupce v projednávaném řízení bylo zrušeno rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 16. 12. 2022, č. j. 5 As 247/2022-28, především s odůvodněním, že nelze pouze z množství žalob stěžovatele dovodit zneužití institutu osvobození od soudních poplatků, protože stěžovatel podává žaloby ve věcech sociálních dávek, na kterých je závislý. Městský soud připustil, že je tímto rozsudkem vázán. Přesto lze podle něj konstatovat, že k 25. 4. 2023 bylo takových žalob už 40. Za takové situace považoval za nutné obezřetně nahlížet na možné zneužití práva na právní pomoc. Vyjádřil obavu o zahlcení soudního systému a jeho schopnost plnit svou funkci vůči ostatním účastníkům. Dodal, že povaha sporu nijak nebránila stěžovateli, aby dostatečně srozumitelně formuloval důvody, pro něž považuje rozhodnutí žalovaného za nezákonné. To však stěžovatel opakovaně nečiní. Vzhledem k povaze sporu, absenci žalobních bodů i přes výzvu soudu a četnost řízení, které stěžovatel vede vždy se žádostí o ustanovení advokáta, má městský soud i nadále za to, že stěžovatel zneužívá procesní instituty právní pomoci, a proto jeho návrhu nevyhověl. Městský soud pak nijak nerozporoval nedostatečné příjmové a majetkové poměry stěžovatele.

III.

[3] Stěžovatel napadl usnesení městského soudu kasační stížností, v níž vyjádřil nesouhlas s výše popsáním postupem městského soudu, a požadoval opětovné posouzení své žádosti o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce. Kasační stížnost spojil s žádostí o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce pro řízení o kasační stížnosti.

IV.

[4] Žalovaný se ke kasační stížnosti nevyjádřil.

V.

[5] Nejvyšší správní soud shledal, že kasační stížnost byla podána včas a směřuje proti rozhodnutí, proti němuž je podání kasační stížnosti přípustné. Ohledně otázky placení soudního poplatku a splnění podmínky podle § 105 odst. 2 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen „s. ř. s.“) v podobě povinného zastoupení stěžovatele advokátem Nejvyšší správní soud uvádí, že podáním kasační stížnosti proti procesnímu rozhodnutí krajského, resp. městského soudu (s výjimkou procesního rozhodnutí, kterým se řízení o žalobě končí) nevzniká stěžovateli poplatková povinnost (srov. usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 6. 2015, č. j. 1 As 196/2014-19, č. 3271/2015 Sb. NSS). Nejvyšší správní soud tedy po stěžovateli zaplacení soudního poplatku nepožadoval.

[6] Z citovaného usnesení rozšířeného senátu současně plyne, že ač je povinné zastoupení stěžovatele bez příslušného právníckého vzdělání advokátem obecně jednou ze základních podmínek řízení o kasační stížnosti, § 105 odst. 2 s. ř. s. se neuplatní v případech, kdy kasační stížnost směřuje proti procesnímu rozhodnutí učiněnému v řízení o žalobě, jež slouží toliko k zajištění podmínek řízení nebo jeho řádného průběhu. Takovým typem rozhodnutí je i nyní napadené usnesení, jak již bylo uvedeno výše. V daném případě tak ani

pokračování

podmínka povinného zastoupení stěžovatele advokátem splněna být nemusí. To však stěžovateli nebrání požádat o ustanovení zástupce pro řízení o podané kasační stížnosti, což stěžovatel v posuzované věci učinil. Nejvyšší správní soud však dospěl k závěru, že i bez ustanovení zástupce je způsobilý ve věci rozhodnout. Zohlednil přitom nejen povahu věci (jednoduché procesní usnesení), ale především to, že městský soud o téže žádosti stěžovatele o osvobození od soudních poplatků a o jeho návrhu na ustanovení zástupce rozhodoval podruhé poté, co jeho předchozí usnesení ze dne 18. 8. 2022 bylo zrušeno již zmíněným rozsudkem č. j. 5 As 247/2022-28. Městský soud přitom nyní rozhodnutí vystavěl na totéž důvodu (zneužití institutu právní pomoci s ohledem na podání velkého počtu blanketních žalob v sociální oblasti spojených s žádostí o osvobození od soudních poplatků a o ustanovení zástupce), ačkoliv Nejvyšší správní soud ve zrušujícím rozsudku uvedl, že: „Skutečnost, že stěžovatel v podané žalobě neuvádí konkrétní důvody, na základě kterých považuje napadené rozhodnutí za nezákonné, neznamená, že jde o zřejmé zneužití práva, jak uvedl městský soud. Stejně tak nelze dovozovat zneužití práva ze skutečnosti, že stěžovatel byl z podaných 27 žalob úspěšný pouze se třemi (...) Za takových okolností nelze konstatovat, že jde o zneužití institutu osvobození od soudních poplatků, resp. ustanovení zástupce, a to ani za situace, kdy stěžovatel v posledních několika letech napadl větší množství správních rozhodnutí.“ Jinými slovy, Nejvyšší správní soud v posuzované věci již jednou jasně konstatoval, že skutečnosti uváděné městským soudem v posuzované věci dostatečně neodůvodňují jeho závěr, že by stěžovatel svým postupem zneužíval institut právní pomoci. Za této situace Nejvyšší správní soud neshledal důvod pro ustanovení zástupce stěžovateli (které nadto není v tomto případě povinné), a v rámci zachování procesní ekonomie rozhodl o předmětu sporu. I s ohledem na to, že byl stěžovateli v předchozím řízení před pátým senátem ustanoven zástupce a podstata sporu se nezměnila, pak Nejvyšší správní soud neshledal žádné možné negativní důsledky svého postupu.

[7] Nejvyšší správní soud proto přistoupil k meritornímu posouzení kasační stížnosti a přezkoumal napadené usnesení městského soudu v souladu s § 109 odst. 3 a 4 s. ř. s., vázán rozsahem a důvody, které uplatnil stěžovatel, přičemž dospěl k následujícímu závěru.

[8] Kasační stížnost je důvodná.

[9] Podstatou věci je posouzení otázky zákonnosti napadeného usnesení městského soudu, který opět zamítl stěžovatelovu žádost o osvobození od soudních poplatků a o ustanovení zástupce s odůvodněním, že stěžovatel zneužívá institut právní pomoci. Při posouzení této otázky je přitom i Nejvyšší správní soud vázán svými vlastními závěry uvedenými v rozsudku ze dne 16. 12. 2022, č. j. 5 As 247/2022-28. S těmito se přitom ztotožňuje i s ohledem na to, že situace se v žalobním řízení nezměnila takovým způsobem, aby odůvodňovala odlišné posouzení předmětné otázky.

[10] V souladu s § 35 odst. 10 s. ř. s. může předseda senátu navrhovateli, u něhož jsou splněny předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, a je-li to nezbytně třeba k ochraně jeho práv, na návrh ustanovit zástupce. Přestože je tedy řízení ve věcech pomoci v hmotné nouzi osvobozeno od soudního poplatku ze zákona [k tomu viz § 11 odst. 1 písm. b) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích (dále jen „zákon o soudních poplatcích“)], musí soud zkoumat majetkovou situaci účastníka řízení. Tato skutečnost totiž bez dalšího neznamená, že účastník splňuje předpoklady pro osvobození od soudních

poplatků, jako první podmínku pro ustanovení zástupce (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 8. 2011, č. j. 4 Azs 22/2011-46).

[11] Avšak i v případě, kdy účastník řízení splňuje podmínku nemajetnosti, takže by v zásadě bylo namístě přiznat mu osvobození od soudních poplatků (§ 36 odst. 3 s. ř. s.), může mu soud výjimečně toto dobrodíní odepřít, a to zejména pro povahu sporu či sporů, které účastník vede (k tomu srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 10. 2011, č. j. 7 As 101/2011-66, č. 2601/2012 Sb. NSS). O takový případ se může jednat např. tehdy, vede-li účastník s různými veřejnými institucemi množství sporů týkajících se poskytování informací podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, které často pokračují jako spory soudní, a přitom nejde o spory mající vztah k podstatným okolnostem účastníkovy životní sféry (netýkají se, a to ani nepřímo, účastníkova majetku, životních podmínek či jiných podobných záležitostí, nýbrž jde o spory vyvolané účastníkovým zájmem o veřejné záležitosti a fungování veřejných institucí).

[12] Smysl osvobození od soudních poplatků je především v tom, aby byla osobám, které nemají dostatek prostředků, zajištěna účinná soudní ochrana. Nejedná se o institut, který má umožňovat chudým osobám bezplatně vést spory podle své libosti. Odepření osvobození však v takových případech nelze zobecňovat, musí jít o výjimečný postup odpovídající konkrétní posuzované věci. Pro takový postup musí existovat vážné skutkové důvody, které je soud v rámci odůvodnění svého uvážení povinen přezkoumatelně vyložit, přičemž vždy musí mít na paměti, že základním smyslem a účelem uvedeného ustanovení je zajistit rovný přístup všech osob k soudní ochraně, tj. výkon ústavně zaručeného základního práva (viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 5. 2010, č. j. 1 As 70/2008-74, č. 2099/2010 Sb. NSS).

[13] Městský soud v napadeném usnesení uvedl, že stěžovatel postupoval obdobně v cca 40 řízeních – podal žaloby bez jakékoliv specifikace a konkretizace a žádal o ustanovení zástupce. V tom spatřoval zneužití právní pomoci.

[14] V projednávaném případě však dle Nejvyššího správního soudu nelze konstatovat, že by stěžovatel zjevně zneužíval právo na právní pomoc. Ostatně, touto otázkou se kasační soud podrobně zabýval již ve svém rozsudku ze dne 16. 12. 2022, č. j. 5 As 247/2022-28, zejména v bodech 17 a 18 jeho odůvodnění, na něž pro stručnost odkazuje. Z nich především vyplývá, že „zřejmé zneužití práva“ v posuzované věci nelze dovodit jen z počtu stěžovatelem podaných žalob v kombinaci se skutečností, že v těchto neuvádí konkrétní důvody, pro které příslušné rozhodnutí žalovaného napadá. Je třeba zohlednit, že se v posuzované věci jedná o snížení jedné ze sociálních dávek (příspěvek na živobytí), na jejichž poskytnutí je stěžovatel (ročník 1947) v podstatě závislý. Spor v nynější věci má tedy vztah k podstatným okolnostem životní sféry stěžovatele (jedná se o jeho hmotné zabezpečení) a není ani součástí „řetězení sporů“ v určité věci.

[15] Lze uzavřít, že městský soud ani v napadeném usnesení neuvedl skutečnosti, které by přesvědčivě odůvodňovaly, že stěžovatel v nynější věci zneužívá institut osvobození od soudních poplatků. *De facto* jediným argumentačním rozdílem mezi napadeným usnesením a předchozím rozhodnutím městského soudu ze dne 18. 8. 2022, č. j. 16 Ad 9/2022-9 (přezkoumávaným v citovaném zrušujícím rozsudku pátého senátu),

pokračování

jímž poprvé nevyhověl žádosti stěžovatele o osvobození od soudních poplatků a neustanovil mu zástupce, bylo, že v mezičase došlo k navýšení počtu stěžovatelem podaných žalob ze 30 na 40. Tato okolnost ovšem nemá vzhledem k závěrům zrušujícího rozsudku pátého senátu na posouzení žádosti stěžovatele žádný vliv.

[16] Jak již bylo uvedeno výše, odepření osvobození od soudních poplatků, resp. ustanovení zástupce, představuje výjimečný postup, který musí být odůvodněn vážnými skutkovými důvody. Ty v projednávané věci podle přesvědčení Nejvyššího správního soudu nenastaly, jak již konstatoval ve svém předchozím rozsudku.

[17] S ohledem na výše uvedené Nejvyšší správní soud napadené usnesení podle § 110 odst. 1 s. ř. s. zrušil a vrátil věc městskému soudu k dalšímu řízení, ve kterém je vázán právním názorem vysloveným Nejvyšším správním soudem ve zrušovacím rozhodnutí (§ 110 odst. 4 s. ř. s.).

[18] O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodne městský soud v novém rozhodnutí (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

P o u č e n í: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 30. října 2023

David Hipšr
předseda senátu